

I. USPORAVANJE?

Ključni ekonomski pokazatelji ukazuju da bi hrvatsko gospodarstvo u 2002. godini moglo zabilježiti usporavanje rasta ukupne aktivnosti. Iako podaci iz statistike nacionalnih računa pokazuju da je ekonomska aktivnost rasla tijekom posljednjih jedanaest tromjesečja, sezonalni je realni BDP u zadnjem tromjesečju 2001. godine porastao za samo 0,1 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, dok je u trećem tromjesečju taj rast iznosio 0,3 posto. Promatrano kroz međugodišnje stope, rast je između trećeg i četvrtog tromjesečja smanjen sa 4,0 na 3,4 posto, potvrđujući tako predodžbu o postupnom usporavanju rasta tijekom prethodne godine. Unatoč takvim kretanjima, stopa rasta realnog BDP-a za cijelu 2001. godinu iznosila je 4,1 posto. Taj je rast bio uglavnom potaknut rastom osobne potrošnje i investicija.

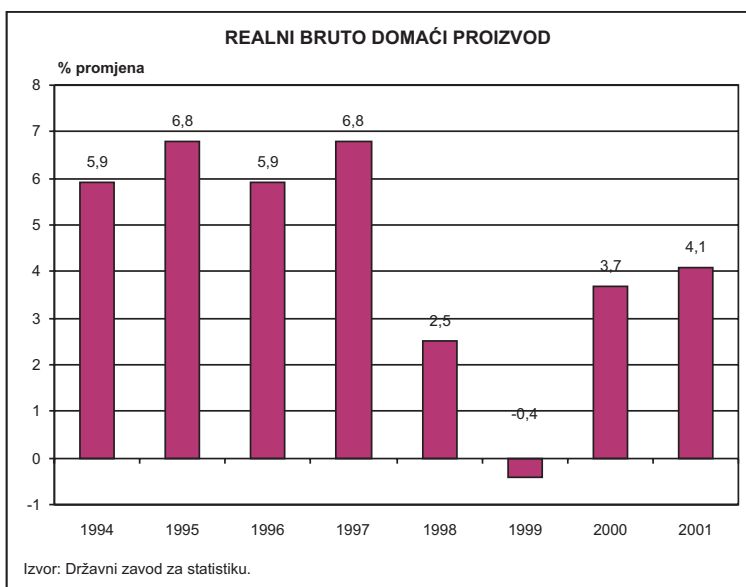
Tijekom prve polovice 2001. godine, osobna je potrošnja snažno povećana. Nakon smanjenja kupovine automobila sredinom godine i statističkih problema povezanih s prikupljanjem podataka o osobnoj potrošnji tijekom turističke sezone, statistički se registrirana osobna potrošnja u trećem tromjesečju 2001. godine značajno smanjila. Praznici u prosincu donijeli su još jednu - ne potpuno neočekivanu - potrošačku groznicu, koja je bila dodatno potaknuta rastom dohoda, odnosno isplatom božićnica. U četvrtom tromjesečju osobna je potrošnja zabilježila rast od 4,0 posto na međugodišnjoj razini, dok je za cijelu 2001. godinu porast iznosio 4,6 posto.

Nakon šest tromjesečja u kojima je ostvarivana rastuća međugodišnja stopa pada državne potrošnje, posljednje tromjesečje 2001. godine donijelo je promjenu dotadašnjeg trenda. Iako je stopa rasta ostala negativna na međugodišnjoj razini, ona je bila znatno niža nego u prethodnim tromjesečjima 2001. godine (-2,2 posto). To je uglavnom bio rezultat povećanih izdataka za robe i usluge, što je bilo omogućeno dospijecem prihoda od privatizacije. Treba napomenuti da je Vlada uspjela smanjiti državnu potrošnju u 2001. godini za impresivnih 3,9 posto na međugodišnjoj razini, što pokazuje njezinu privrženost procesu ograničavanja javnih izdataka.

Positivan trend investicijskih aktivnosti jedan je od ohrabrujućih

pokazatelja gospodarske aktivnosti u 2001. godini. Kao i u prethodna tri tromjesečja, investicije su porasle i u četvrtom tromjesečju, po stopi koja je dosegla 16,7 posto na međugodišnjoj razini. Time je, nakon dvije godine negativnih stopa rasta, u 2001. zabilježen porast investicija za 9,7 posto. Prilično jaka domaća proizvodnja kapitalnih dobara, kao i uvoz kapitalnih dobara, zajedno s još uvijek krhkim oporavkom građevinarstva (3,6 posto), ukazuju da glavnina porasta investicija proizlazi iz povećanog ulaganja u opremu.

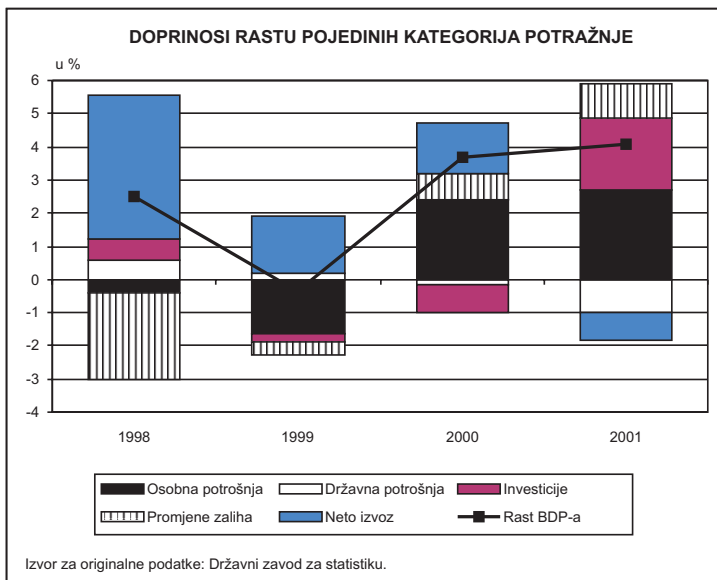
Slika 1.

Već su podaci za treće tromjesečje 2001. godine ukazivali na prilično snažnu aktivnost izvoznog sektora, što se moglo pripisati vrlo uspješnoj turističkoj sezoni. Podaci za četvrto tromjesečje pokazuju da je izvoz dobara i usluga ostao jak, dosežući u tom tromjesečju rast od 10,9 posto na međugodišnjoj razini, te rast od 9,0 za cijelu 2001. godinu. Osim optimizma zbog kretanja izvoza, ohrabrujući su bili i podaci o smanjivanju obujma uvoza u drugoj polovici 2001., i to nakon zabrinjavajuće dvoznamenkaste stope rasta u prvoj polovici godine. Rast izvoza, uvjetovan uglavnom rastom izvoza usluga, bio je ipak samo djelomična protuteža rastu uvoza od 9,3 posto u 2001. godini. Doprinos neto izvoza ukupnom gospodarskom rastu stoga je u 2001. godini postao negativan.

Kod izvoza roba vidljivo je ubrzavanje rasta prema kraju 2001. godine, što je u zadnjem tromjesečju dovelo do 11,1 posto rasta na međugodišnjoj

razini, izraženo u američkim dolarima. Tako visoka stopa rasta značajno je doprinijela godišnjem rastu izvoza dobara od 5,6 posto, dostižući time najvišu stopu rasta zabilježenu posljednjih godina. Poticaj rastu izvoza proizašao je većinom iz rastućeg izvoza brodova, komunikacijske opreme, sirove nafte i strojeva. S druge strane, uvoz roba je u zadnjem tromjesečju 2001. godine usporio. To se može, barem djelomično, objasniti odgodom narudžbi, izvorno planiranih za prosinac 2001., do siječnja 2002., kada je stupio na snagu novi trgovinski sporazum s EU, EFTA-om i nekim zemljama CEFTA-e. Zbog snažnog rasta uvoza u prvoj polovici godine, godišnja stopa rasta ipak je ostala na visokih 15,2 posto, izraženo u američkim dolarima.

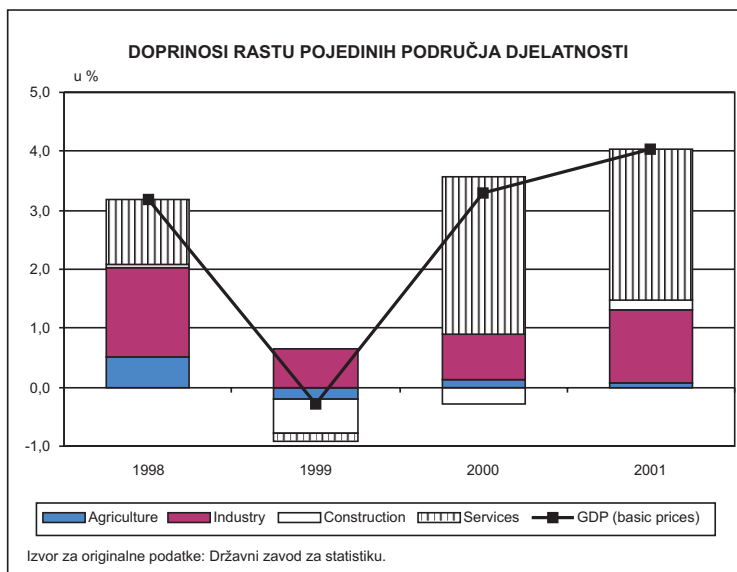
Slika 2.

Posljednji podaci o kretanjima u sektoru industrije još su jednom potvrdili slabljenje ekonomske aktivnosti krajem prošle i početkom ove godine. Unatoč činjenici da je industrijska proizvodnja porasla za 6 posto u 2001. godini, usporavanje industrijske aktivnosti postalo je vidljivo krajem 2001. i ono se nastavilo u siječnju i veljači 2002. godine. U ta dva mjeseca, industrijska je proizvodnja kumulativno porasla za 3,8 posto na međugodišnjoj razini, no desezonirani podaci ukazuju na usporavanje.

Tijekom 2001. godine trgovina na malo je ostvarila stopu rasta od 10 posto, potaknutu uglavnom rastom prodaje automobila i povratom kupovine

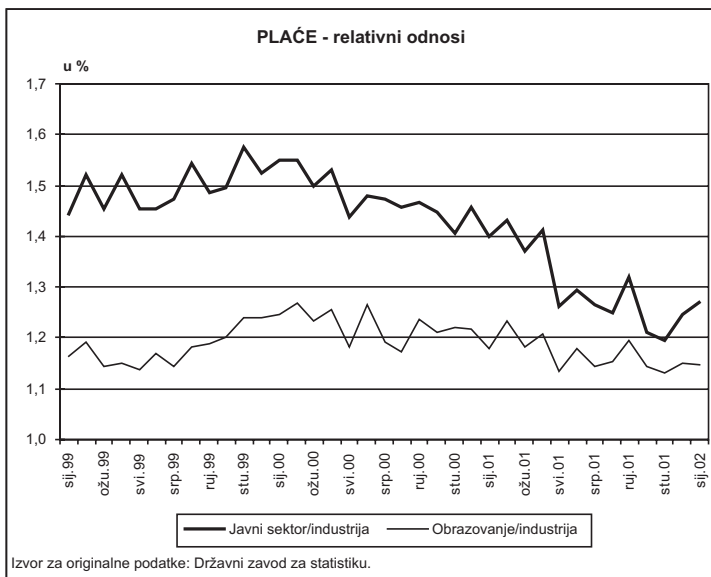
netrajnih potrošnih dobara u domaće trgovine, nakon što je ona prijašnjih godina bila u većoj mjeri obavljana u susjednim zemljama ili na neslužbenom tržištu. Isti se trend prenio u 2002. godinu. Kumulativni podaci za siječanj i veljaču pokazuju da se obujam trgovine na malo povećao za 12,2 posto na međugodišnjoj razini. Budući da službeni podaci o trgovini na malo ne dopuštaju detaljniju analizu, može se samo nagađati da pored razmjerno niske osnovice, tako visoka stopa međugodišnjeg rasta ukazuje na postojani povrat potrošača u domaće trgovine.

Slika 3.

Iako je još uvijek prerano za analizu utjecaja novih mjera za poticanje zapošljavanja uvedenih početkom ove godine, posljednji podaci ukazuju da se broj službeno registriranih nezaposlenih osoba povećava. U ožujku je taj broj dosegao razinu od 415.352. Čini se ipak da barem dio službeno nezaposlenih ima određene prihode od rada, iako oni ne proizlaze iz registrirane zaposlenosti, pa se takve osobe službeno ne smatraju zaposlenima. S ciljem sastavljanja pouzdanije mjere nezaposlenosti, Vlada je predložila novu definiciju nezaposlenosti, koja bi isključila sve osobe koje imaju honorarni posao. U skladu s tim promjenama je također i prijedlog uvođenja socijalnih doprinosa za honorarno zaposlene osobe. Vlada smatra da bi ove mjere stvorile više prostora i za zapošljavanje s punim radnim vremenom kao i za zapošljavanje sa skraćenim radnim vremenom, te bi se povećala fleksibilnost tržišta rada.

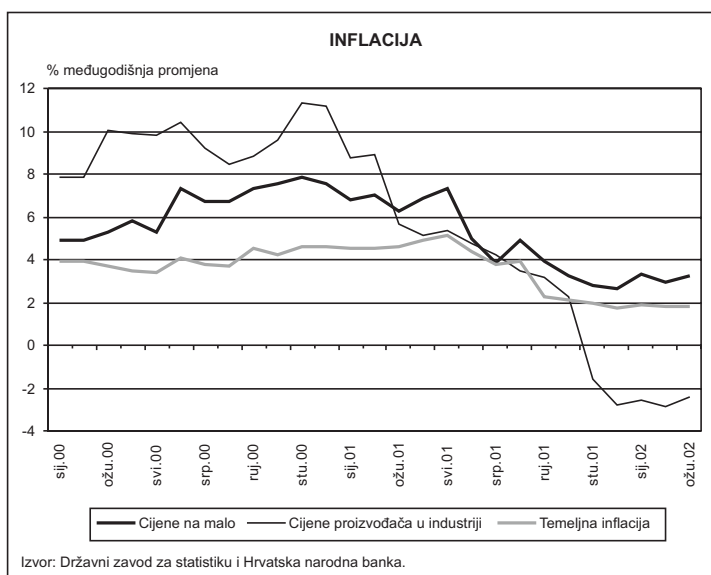
Nakon potpisivanja dokumenta "Partnerstvo za razvoj" socijalni partneri pristupili su daljnjim pregovorima koji su do kraja ožujka trebali dovesti do osmišljavanja politike plaća za iduće trogodišnje razdoblje. Međutim, sindikati nisu poduprli Vladine prijedloge što je dovelo do otvorenog neslaganja puno prije krajnjeg roka za postizanje dogovora o politici plaća i reguliranju tržišta rada. Vlada je predložila da se u cilju poticanja konkurentnosti odustane od povećanja plaća u državnoj administraciji u iduće dvije godine, a za sektor javnih poduzeća u iduće tri godine. Prema tome, zaposlenici u javnom sektoru mogli bi očekivati prvi porast plaća u 2004. godini, i to po stopi koja je manja od polovice rasta BDP-a. Profitabilna javna poduzeća, tj. ona koja su neovisna o subvencijama državnog proračuna, mogla bi povećati plaće u skladu s rastom proizvodnosti. Budući da su sindikati protiv provedbe ovakvih mjera, savez između socijalnih partnera čini se da nema izglednu budućnost. Još je nejasno hoće li Vlada provesti reformu i bez da ona bude prihvaćena od strane sindikata ili će ipak pokušati postići kompromis. Može se napomenuti da Vlada može određivati plaće samo u javnom sektoru, ali bi usporavanje rasta plaća u tom sektoru zasigurno poslužilo kao primjer i utjecalo na kretanje plaća i u privatnom sektoru.

Slika 4.

Inflacija cijena na malo polako ubrzava, s 2,6 posto, koliko je iznosila u prosincu prošle godine, na 3,2 posto u ožujku. To je najvećim dijelom posljedica porasta administrativno određivanih cijena na samom početku godine. Utjecaj administrativnih cijena pojačan je povećanjem trošarina na pivo te preraspodjelom naknada iz goriva. U ožujku su porast domaćih cijena tekućih goriva i maziva te sezonski čimbenici doveli do daljnjeg ubrzanja inflacije. U prvom tromjesečju ove godine temeljna je inflacija bila stabilna na razini ispod 2 posto, što ukazuje da monetarne vlasti nisu mogle puno toga poduzeti u cilju sprečavanja ubrzanog rasta cijena. Pad proizvođačkih cijena u industriji nastavljen je unatoč povećanju cijena nafte u ožujku. Razdoblje dezinflacije koje traje već više od godinu dana najvećim je dijelom rezultat sličnih kretanja a svjetskom tržištu sirovina i industrijskih proizvoda. Takva su kretanja proizvođačkih cijena značajno doprinijela usporavanju inflacije cijena na malo tijekom prošle godine.

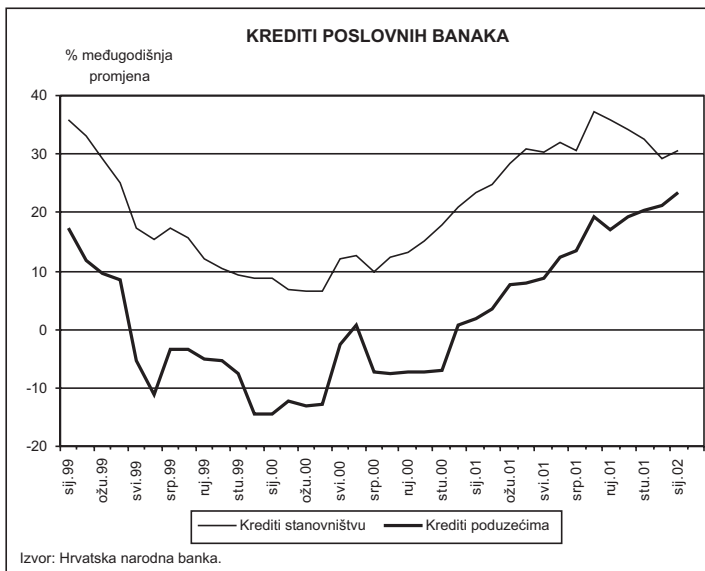
Slika 5.

Sukladno ranijim očekivanjima konverzija valuta zemalja članica Europske monetarne unije u euro dovela je u zadnjem tromjesečju 2001. godine do značajnog porasta deviznih depozita. Glavni pokretač takvih kretanja bio je, naravno, sektor kućanstava. Devizni depoziti su na kraju prosinca 2001. godine bili za čak 53 posto veći u nego u prosincu 2000. godine, što je za rezultat imalo 45 postotni porast monetarnog agregata M4. Procjenjuje se da je u razdoblju između studenog 2001.

godine i kraja siječnja 2002. godine kod poslovnih banaka deponirano oko 2,1 milijarde eura. U veljači je došlo do neznatnog odljeva te je u odnosu na prethodni mjesec došlo do smanjenja deviznih depozita za 1,7 posto. U 2001. godini je zabilježen značajan rast i ostalih komponenata monetarnog agregata M4, koji je ipak bio sporiji od rasta deviznih depozita. Novčana masa je u prosincu 2001. bila 31,5 posto veća nego u prosincu 2000. godine.

Krediti poslovnih banaka su u 2001. godini porasli za 23 posto, što je značajno veći porast od onog u 2000. godini, koji je iznosio 10 posto. Osjetno povećanje deviznih depozita poslužilo je kao temelj za povećanje kreditne aktivnosti banaka. Nakon što su se posljednjih godina banke uglavnom usredotočile na sektor stanovništva, one sve više intenziviraju svoju kreditnu aktivnost prema poslovnom sektoru. Samo u zadnjem tromjesečju 2001. godine krediti banaka poduzetnicima porasli su za 4,7 posto, dok su krediti stanovništvu zabilježili rast od 3,7 posto. Prosječna kamatna stopa na kratkoročne kredite poslovnih banaka u zadnjem tromjesečju 2001. iznosila je 9,2 posto, dok je kamatna stopa na dugoročne kunske kredite poslovnih banaka poduzetnicima bila niža, između 5 i 6 posto. U istom je razdoblju i na tržištu novca zabilježeno opadajuće kretanje prosječne kamatne stope, koja se u siječnju zadržala na 1,9 posto.

Slika 6.

Dana 13. ožujka ove godine Bayerische Landesbank (BLB) je objavila da je njezina banka-kćer, Riječka banka, ostvarila znatne gubitke. U to je vrijeme BLB posjedovala 60-postotni vlasnički udio u Riječkoj banci, Vlada Republike Hrvatske 25-postotni udio, dok je ostatak dionica bio u vlasništvu malih dioničara. Procijenjeni gubitak se kreće u rasponu od najmanje 78 milijuna, do najviše 99 milijuna USD. Nedostatak kontrolnih mehanizama omogućio je glavnom dileru banke da ima sve ovlasti prilikom obavljanja, knjiženja i kontrole transakcija i da na taj način prikriva gubitke koji su se tijekom nekoliko godina gomilali transakcijama na deviznom tržištu. Diler i njegov nadređeni uhićeni su, Upravni odbor Riječke banke je podnio ostavku, BLB je prodala Vladi Republike Hrvatske svoj 60-postotni udio po cijeni od jednog dolara, dok je kontrolu nad bankom preuzela Hrvatska narodna banka. Nakon toga je Državna agencija za osiguranje depozita i sanaciju banaka (DAB) objavila prodaju 85-postotnog vlasničkog udjela Vlade, te ga ubrzo prodala austrijskoj Erste und Steiermärkische Bank za 155 milijuna eura. Prodaja je zaključena u kratkom roku kako bi se spriječilo daljnje povlačenja depozita, koje je dostiglo već više od 20 posto ukupnih bančnih obaveza. Iako je brza potraga za novim vlasnikom pomogla banci da nađe uporište za novi poslovni početak, štetne se posljedice tog događaja za banku, koja je donedavno bila treća najveća banka u zemlji, neće moći izbjeći. Zanimljivo je uočiti da se ova epizoda nije prelila na ostale banke, što pokazuje da je rizik sustavne krize potaknut propašću pojedinačne banke ograničen.

Posljednja kretanja na deviznom tržištu bila su obilježena prilično uskim rasponom u fluktuaciji tečaja kune prema euru, a koji se kretao u granicama između 7,35 i 7,65 kuna za euro. Prilično česte izravne intervencije središnje banke putem kupovine i prodaje na deviznom tržištu demonstriraju predanost Hrvatske narodne banke održavanju stabilnog deviznog tečaja. Na početku ove godine, kada je tečaj kune težio prema deprecijaciji, središnja je banka tri puta intervenirala, prodavši pri tom 140,6 milijuna eura. Početkom veljače došlo je do aprecijacije tečaja kune, nakon čega je uslijedila brza reakcija središnje banke koja je u nekoliko navrata otkupila ukupno 305 milijuna eura. Iako središnja banka nije eksplicitno odredila ciljani tečaj kune, nedavnim intervencijama ona je odaslala jasnu poruku da veće fluktuacije oko tekućeg tečaja nisu dobrodošle.

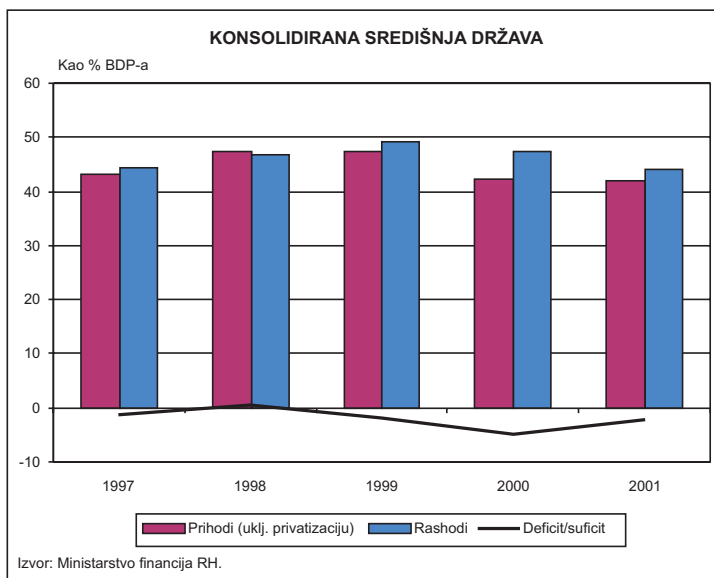
Zahvaljujući fiskalnoj konsolidaciji, proračun središnje države bio je tijekom prošle godine pod velikim pritiskom. Prilično velik deficit i javna potrošnja stvorili su potrebu za odgovornijom fiskalnom politikom i usmjerili ju na ostvarivanje uravnoteženog proračuna i smanjenje razine oporezivanja i izdataka.

Procjene Ministarstva financija o kretanjima u konsolidiranom proračunu središnje države, koji uključuje središnji proračun i izvan-proračunske fondove, ukazuju na zbivanja u tom pravcu. Tako je došlo do smanjivanja udjela poreznih prihoda u BDP-u, s 38,5 posto u 2000. godini, na 36,7 posto u 2001. godini. Ukupni izdaci su pali s 46,6 posto BDP-a u 2000. godini na 43,7 posto BDP-a u 2001. Fiskalni deficit mjeren po načelu plaćanja i s priljevom od privatizacije uključenim u prihode, pao je s 4,9 posto BDP-a u 2000. godini na 2,1 posto BDP-a u 2001. godini. U zadnjem tromjesečju 2001. godine znatno su smanjene dospelje neplaćene obveze, za približno 1,3 milijarde kuna, a ostalo je još oko 500 milijuna kuna za podmirenje u ovoj godini. Deficit mjeren na obračunskom načelu, prema definiciji iz stand-by aranžmana s MMF-om, smanjen je sa 6,5 posto BDP-a u 2000. godini na 5,3 posto BDP-a u 2001. godini. Hrvatske su vlasti time ujedno ispunile glavne obveze iz tog sporazuma. Izvršni odbor MMF-a pozdravio je takva postignuća i odobrio drugu i konačnu ocjenu sporazuma.

Tijekom 2001. godine javni dug je porastao za dodatnih 6,3 milijarde kuna, dosegnuvši time razinu od 66,3 milijarde kuna krajem prosinca ili 39,3 posto BDP-a. Pritom je 24 posto BDP-a otpadalo na vanjski javni dug. Porast vanjskog duga je najvećim dijelom posljedica izdavanja obveznica, i to u iznosu od 4,8 milijarde kuna. Do rasta domaćeg duga došlo je zbog prodaje blagajničkih zapisa i emisije dugoročnih obveznica denominiranih u euru. Postoji izvjesna zabrinutost za porast duga ostalih sektora za kojeg jamči središnja država. Izdane državne garancije dostigle su do kraja 2001. iznos od 21 milijarde kuna, što znači da je tada potencijalni javni dug iznosio oko 53 posto BDP-a.

Prihodi od privatizacije iznosili su u prošloj godini 4,3 milijarde kuna, što je znatno ispod ciljanog iznosa od 5,4 milijarde kuna predviđenog prilikom posljednje revizije proračuna u listopadu. Potrebno je podsjetiti da je iznos prihoda od privatizacije u prvom planu proračuna za 2001. godinu iznosio 8,5 milijardi kuna. U 2001. su ukupni prihodi bili manji za oko 0,77 milijardi kuna od plana proračuna. Također je i javna potrošnja bila za nekih 0,94 milijarde kuna manja od proračunskog plana. Budući da se planirani prihodi nisu ostvarili, neizbježan je bio porast zaduživanja. Međutim, slabija državna potrošnja ipak je doprinijela smanjenju financijskih potreba. Razmatranjem pojedinačnih stavaka na prihodnoj strani proračuna, može se uočiti da njihovo odstupanje u odnosu na plan proračuna nije beznačajno, što još jednom ukazuje na probleme u pripremi proračuna.

Slika 7.

Nedavne promjene u računovodstvenim standardima statistike javnih financija (obračunsko načelo umjesto načela plaćanja, razmještanje pojedinih stavki), kao i promjene u obuhvatu proračuna središnje države (uključivanje izvan-proračunskih fondova), znatno su otežale usporedbu s fiskalnim pokazateljima prošlih godina. Još uvijek je otvoreno pitanje statusa dvaju kvazi-fiskalnih poduzeća (Hrvatske ceste i Hrvatske auto-cesta) unutar cjelokupnog fiskalnog sektora. Sve dok javnosti nisu dostupni detaljni podaci usporedivi s prošlim razdobljima, a nedostatne su i nepouzdana informacije o tekućim kretanjima u javnim financijama, transparentnost i vjerodostojnost fiskalne politike ostat će značajan problem.

OSNOVNI EKONOMSKI POKAZATELJI

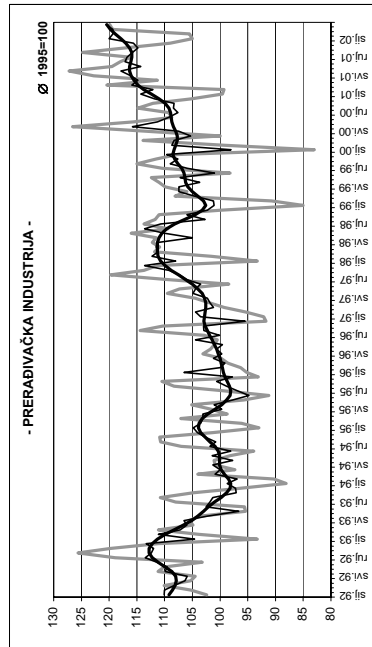
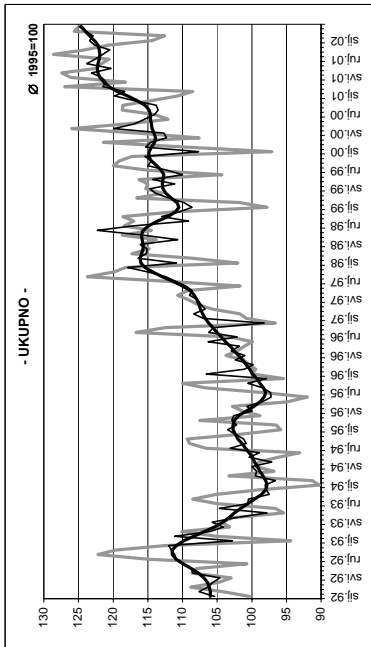
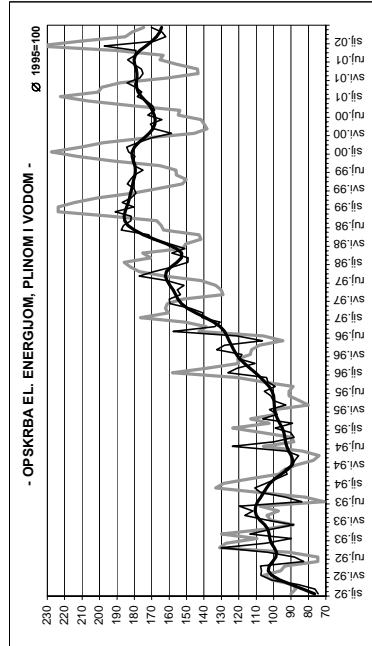
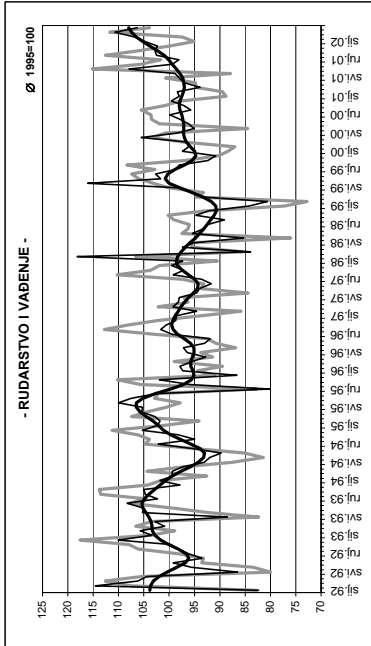
	1998.	1999.	2000.	2001.	2002. 1-3
Stope međugodišnjih promjena					
Bruto domaći proizvod (realni)	2.5	-0.9	3.7	4.1	-
Industrijska proizvodnja (fizički obujam)	3.7	-1.4	1.7	6.0	1.7
Građevinarstvo (fizički obujam)	0.7	-7.7	-9.1	3.6	11.3*
Turizam (noćenja)	3.2	-15.1	44.6	10.8	19.9
Trgovina na malo (realni promet)	-0.4	-4.8	14.4	10.0	13.0
Izvoz roba (USD)	8.9	-5.8	3.0	5.1	-5.9
Izvoz roba i usluga (USD)	4.2	-5.7	6.6	10.8	-
Uvoz roba (USD)	-7.9	-7.2	1.6	14.7	5.3
Uvoz roba i usluga (USD)	-6.6	-9.0	-1.6	11.0	-
Masa neto plaća (realna)	5.3	3.4	2.8	4.0	-
Prihodi Državnog proračuna	29.4	5.8	-3.7	19.7	67.5 [†]
Ukupne međunarodne pričuve HNB-a (USD. pros.)	10.3	3.8	18.8	25.0	38.5
Raspoloživa deviz. sredstva (USD, prosjek)	6.2	-11.3	22.2	25.2	41.7
Primarni novac (prosijek)	1.9	-5.8	8.5	28.1	69.0
Novčana masa (prosijek)	1.8	-4.5	16.2	27.1	35.0
Ukupna likvidna sredstva (prosijek)	14.5	-2.1	15.4	31.6	41.8
Cijene na malo (prosijek)	5.7	4.2	6.2	4.9	3.2
Nominalni pokazatelji					
Bruto domaći proizvod (mil. USD)	21752	20031	19031	20263	-
Izvoz roba (mil. USD)	4517	4302	4432	4659	1028
Uvoz roba (mil. USD)	8276	7799	7887	9044	2095
Izvoz roba i usluga (mil. USD)	8569	8118	8663	9599	-
Uvoz roba i usluga (mil. USD)	10641	9791	9599	10659	-
Saldo tekućih transakcija (mil. USD)	-1531	-1390	-433	-623	-
Raspoloživa dev. sredstva (mil.USD, kraj razd.)	4765	4634	5981	8619	7792
Inozemni dug (mil. USD, kraj razdoblja)	9586	9872	10876	11134	11389
Saldo konsolidir. proračuna (postotak od BDP)	0.7	-2.0	-4.9	-2.1	-
Kamatna stopa na kratkoročne kredite, bez valutne klauzule (prosječna, godišnja)	15.8	14.9	12.1	9.5	14.6 [‡]
Tečaj EUR (kraj razdoblja)	7.33	7.68	7.60	7.37	7.40
Tečaj USD (kraj razdoblja)	6.25	7.65	8.16	8.36	8.49
Stopa nezaposlenosti (pros.)	17.6	19.1	21.1	22.0	23.0

* siječanj-veljača

† Prihodi Državnog proračuna u 2002. godini uključuju i prihode socijalnih fondova.

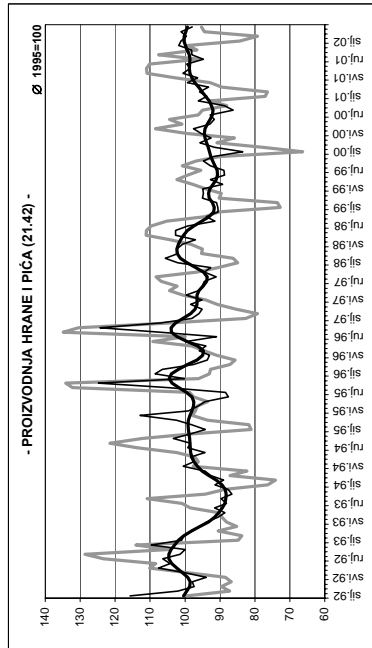
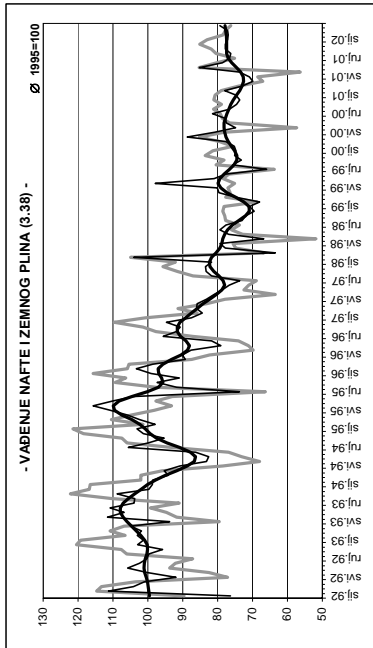
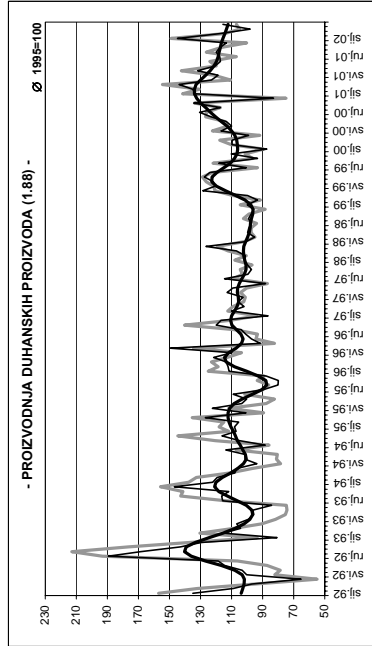
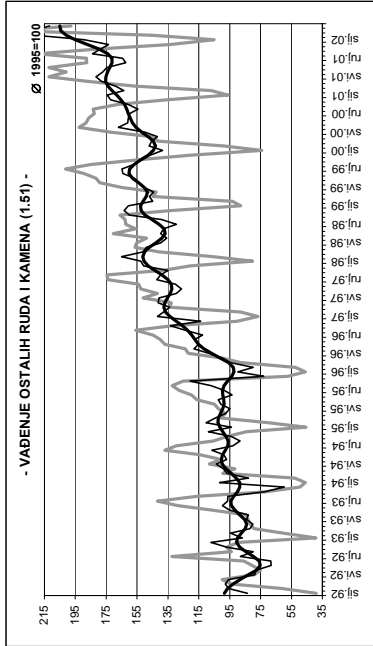
‡ Od 1. siječnja 2002. u obračunu prosječne kamatne stope primjenjuje se nova metodologija.

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

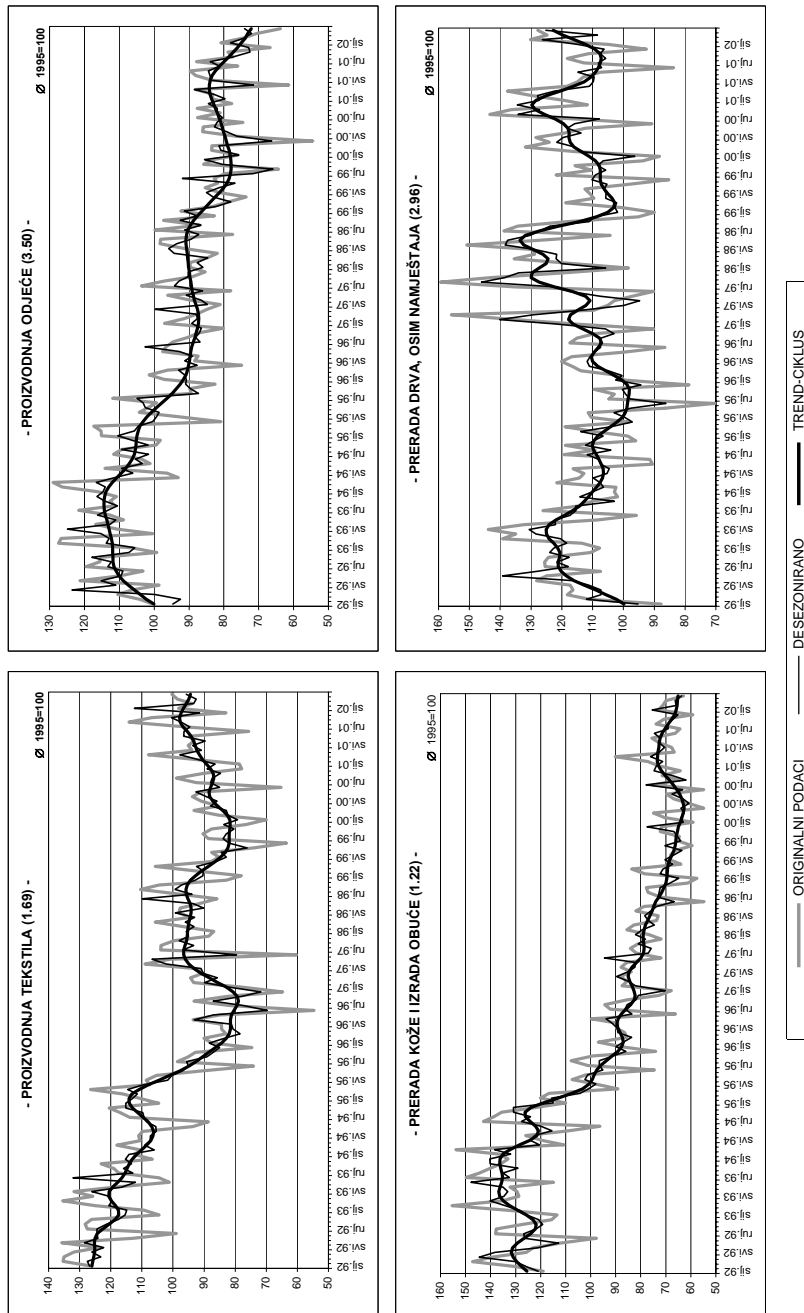
— ORIGINALNI PODACI — TREND-CIKLUS

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

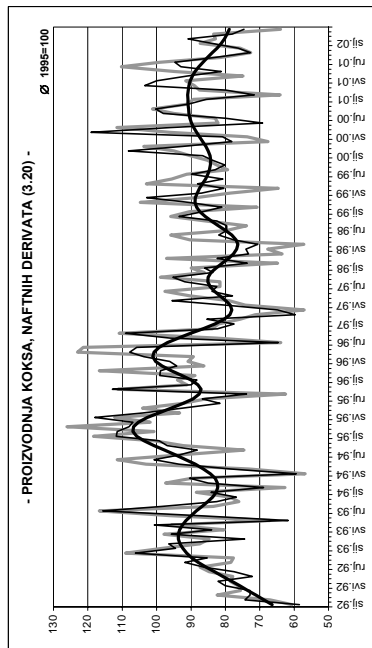
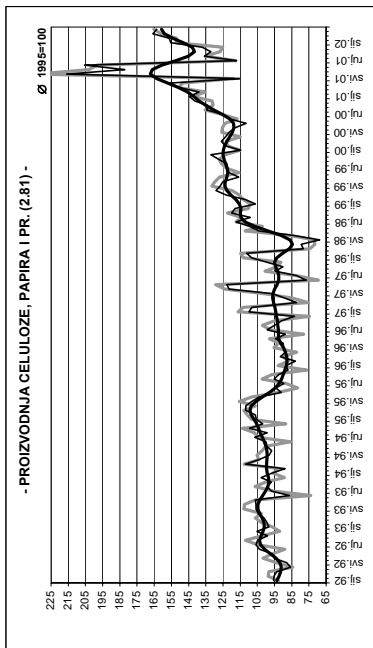
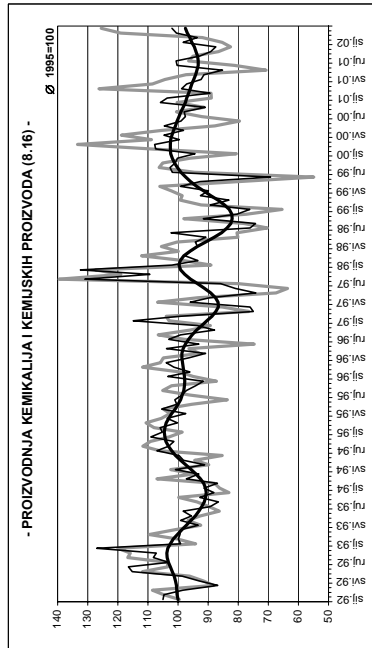
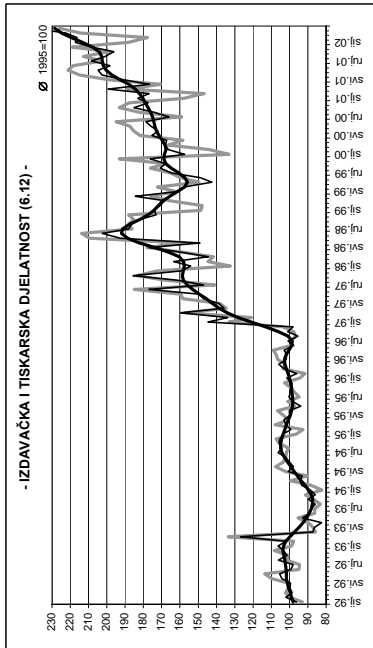

ORIGINALNI PODACI ——— TREND-CIKLUS

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

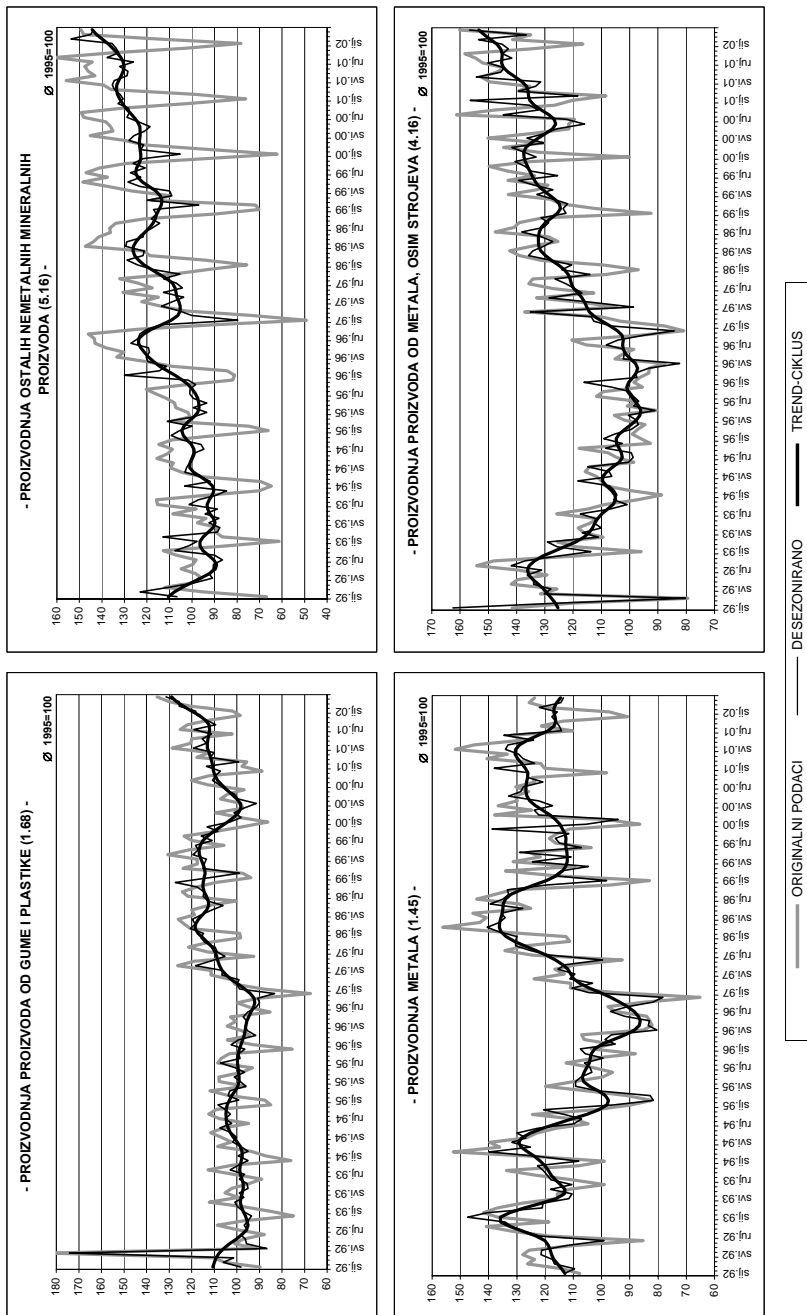

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

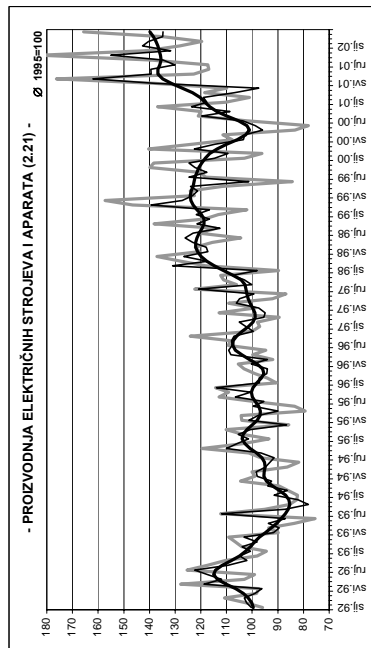
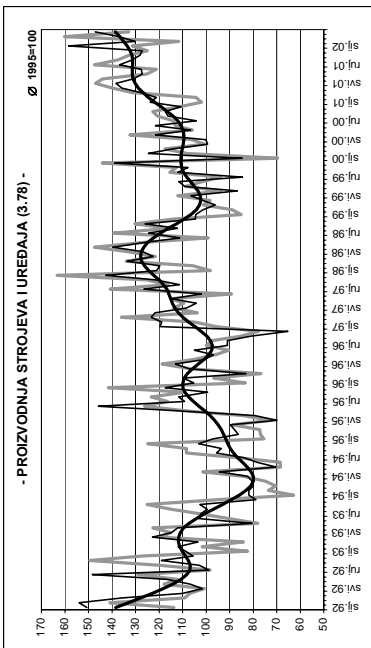
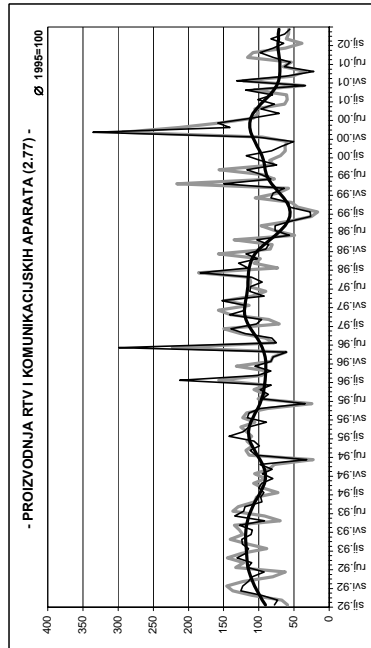
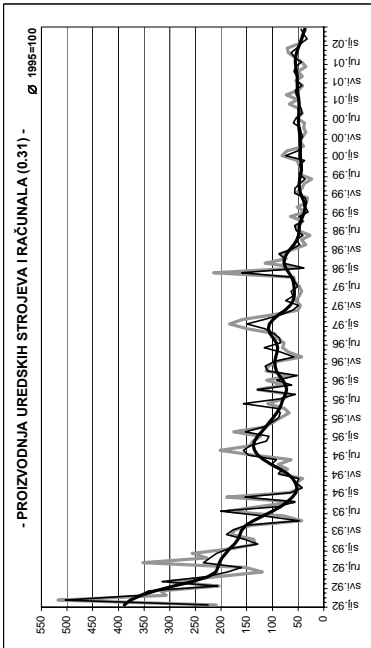

— ORIGINALNI PODACI — TREND-CIKLUS

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

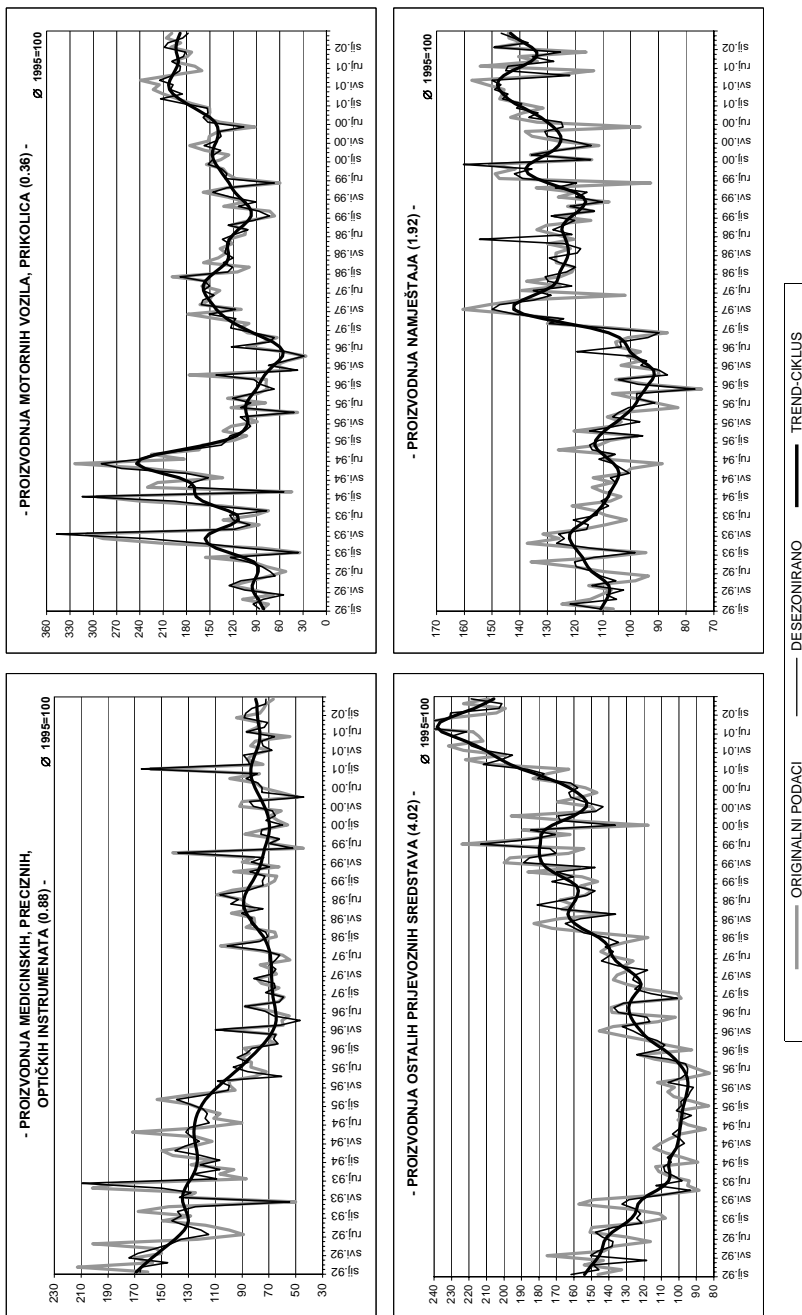

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

— ORIGINALNI PODACI — TREND-CIKLUS

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

